

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત વડી અદાલત, અમદાવાદ

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૧૦૪ સને ૨૦૦૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે.ઠાકર

=====

૧. શું સ્થાનિક અખબારોના અહેવાલદાતાઓને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે ?

૨. રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવાનું કે નહીં?

૩. શું ન્યાયમુર્તીશ્રીઓ ચુકાદાની ઉચીત નકલ જોવા ઈચ્છે છે?

૪. શું આ મામલે ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ની વ્યાખ્યા અંગે અથવા તેના અંતર્ગત કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાનૂની નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે?

૫. શું તેને સીવીલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે ?

=====

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

પટેલ અરવિંદભાઈ દ્વારકાદાસસામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજર:

શ્રી એલ.આર. પુજારી, અધિક સરકારી વકીલ, અપીલકર્તા(એસ) નં. ૧ તરફે
સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી હર્નિશ વી દરજી, વકીલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે.ઠાકર

તારીખ : ૦૫/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ દ્વારા, અપીલકર્તા-રાજ્યએ વિદ્વાન ખાસ ન્યાયાધીશ (એ.સી.બી.) (ત્રીજી ફાસ્ટ ટ્રેક અદાલત), મહેસાણા (ટૂંકમાં, ‘નીચલી અદાલત’) ના, ખાસ (એ.સી.બી.) કેસ નં. ૧૬/૧૯૯૩ માં તારીખ ૨૯.૦૪.૨૦૦૩ ના રોજ આપેલા ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન નીચલી અદાલતે મૂળ આરોપી – હાલના પ્રતિવાદીને, ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૩(૧)(સી) (૧-૨-૩) અને કલમ ૧૩(૨) હેઠળના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે.

૨. નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલ ફરિયાદ પક્ષના કેસની ટૂંકી હકીકતો એવી છે કે મૂળ ફરિયાદી, પછાત વર્ગના જમીનવિહોળા વ્યક્તિ

હોવાથી, સરકાર તરફથી રહેણાંકના હેતુ માટે વિનામૂલ્યે પ્લોટ મેળવવા માટે
 હકદાર હતા, અને તેથી, તેઓ તેમના પુત્ર સાથે આરોપી-હાલના પ્રતિવાદીનો
 સંપર્ક કર્યો, જેઓ તે સંબંધિત સમયે છત્રાલ ખાતે તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે ફરજ
 બજાવતા હતા. આરોપીએ ફરિયાદીને જરૂરી કાર્યવાહી પૂર્ણ કરવા, એટલે કે ફોર્મ,
 દસ્તાવેજો વગેરેની ફોટોકોપી કરાવવા જણાવ્યું. ફરિયાદીએ તમામ
 ઔપચારિકતાઓ યોગ્ય રીતે પૂર્ણ કરી અને આરોપીને ફોર્મ સુપરત કર્યા.
 ફરિયાદીના જણાવ્યા મુજબ, આરોપીએ, ત્યારબાદ, તેમને સાંજે તેમના
 નિવાસસ્થાને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે મફત પ્લોટ મેળવવા માટે ફરિયાદીએ
 આરોપીને રૂ. ૩,૦૦૦/- ચૂકવવા પડશે. જોકે, થોડી વાટાઘાટો પછી, આરોપી
 રૂ. ૨,૦૦૦/- માટે સંમત થયા. ફરિયાદીએ ઉપરોક્ત રકમ બે હપ્તામાં
 ચૂકવવાની હતી, એટલે કે રૂ. ૧,૦૦૦/- ૧૫ દિવસની અંદર અને બાકીના રૂ.
 ૧,૦૦૦/- પ્લોટની ફાળવણી સમયે. ફરિયાદીના જણાવ્યા મુજબ, તારીખ
 ૨૪.૦૬.૧૯૯૩ ના રોજ તેઓ તેમની અરજીની સ્થિતિ વિશે પૂછપરછ કરવા માટે
 પંચાયત કચેરીએ ગયા હતા અને તે સમયે આરોપીએ તેમને પૂછ્યું હતું કે શું તમે
 પૈસાની વ્યવસ્થા કરી છે? તેના જવાબમાં ફરિયાદીએ તેમને કહ્યું કે તેમની પાસે
 ફક્ત રૂ. ૫૦૦/- છે, જે આરોપીએ સ્વીકાર્યા અને એવું ગોઠવવામાં આવ્યું કે
 ફરિયાદી બાકીના રૂ. ૫૦૦/- તારીખ ૨૮.૦૬.૧૯૯૩ ના રોજ આરોપીને
 તેમની કચેરી ખાતે ચૂકવશે. ફરિયાદી, આરોપીને લાંચ આપવા ઈચ્છતા ન
 હોવાથી, તેમણે તારીખ ૨૫.૦૬.૧૯૯૩ ના રોજ એ.સી.બી. સમક્ષ ફરિયાદ
 નોંધાવી અને તારીખ ૨૮.૦૬.૧૯૯૩ ના રોજ એક છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું.

જોકે, તે દિવસે આરોપી હાજર ન હતા, અને તેથી, છટકું પાર પાડી શકાયું ન હતું. ફરિયાદીએ, ત્યારબાદ, તારીખ ૦૫.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ વધુ એક ફરિયાદ નોંધાવી અને તારીખ ૦૭.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ એક છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું, જેમાં, અહીંના આરોપી-પ્રતિવાદી પકડાઈ ગયા હતા. તેના અનુસંધાનમાં, પૂરતા પુરાવા મળતા, આરોપી વિરુદ્ધ આરોપનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.

૩. ઇન્સાફી કાર્યવાહી સમયે, ફરિયાદ પક્ષે, પોતાના કેસના સમર્થનમાં, નીચે મુજબના સાક્ષીઓ તપાસ્યા હતા;

મૌખિક પુરાવો		
અનુ. નં.	સાક્ષીનું નામ	આંક નં.
૧	પોપટજી કલ્યાણજી ઠાકોર	૧૩
૨	જયંતિભાઈ નારણભાઈ પ્રજાપતિ	૧૫
૩	વી.કે. વાલેકર	૨૪

૪. તે ઉપરાંત ફરિયાદ પક્ષે દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કરેલ છે, જે નીચે મુજબ છે;

દસ્તાવેજી પુરાવો		
અનુ. નં.	દસ્તાવેજો	આંક નં.

૧	આરોપીને આપવામાં આવેલ જમી મેમો	૧૬
૨	ફરિયાદી દ્વારા મફત પ્લોટ માટે ભરેલ અરજી પત્રક	૧૭
૩	મફત પ્લોટ માટેની માહિતી પુસ્તિકા	૧૮
૪	છટકાનું પંચનામું	૧૯
૫	કલ્યાણજી સંકાજની ફરિયાદ	૨૫
૬	વધુ ફરિયાદ, કલ્યાણજી સંકાજ	૨૬
૭	પંચ બોલાવવા માટેનો પત્ર	૨૭
૮	ફરિયાદની નોંધણી માટેનો મંજૂરી પત્ર	૨૮
૯	આરોપીની તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે નિમણૂકનો પત્ર	૨૯
૧૦	આરોપીની હાજરીનો અહેવાલ	૩૦
૧૧	આરોપીની હાજરીનો અહેવાલ	૩૧

પ. સાક્ષીઓનો પુરાવો નોંધ્યા બાદ અને રેકર્ડ પરની સામગ્રી વાંચાણે લીધા બાદ, નીચલી અદાલતે આક્ષેપિત હુકમ પસાર કર્યો હતો. આથી, આ પ્રસ્તુત અપીલ કરવામાં આવી છે.

૬. અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી.એ જોરદાર રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે વિવાદી ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, કારણ કે તે રેકર્ડ પરના પુરાવાની તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓના પુરાવા તેમજ ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા, નીચલી અદાલતે આરોપીઓને તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા

આરોપો માટે દોષિત ઠેરવવા જોઈતા હતા. તેમણે રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલત, આરોપીએ નાણાં મેળવ્યા હતા તે બાબતે પંચ નં. ૧, જયંતિભાઈ નારણભાઈના પુરાવા (પ્રદર્શન-૧૫) ની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે. નીચલી અદાલતે બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૩ ના પુરાવાને ધ્યાનમાં ન લઈને ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેથી, તેમણે પ્રાર્થના કરી કે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે.

૭. બીજી તરફ, આરોપી-પ્રતિવાદી તરફેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી દરજીએ અપીલનો વિરોધ કર્યો અને રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે રેકર્ડ પરની તમામ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂક્યો છે, અને તેથી, આ અદાલત દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપને અવકાશ નથી અને અપીલ રદ કરવામાં આવે.

૮. અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. તેમજ મૂળ આરોપીના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા અને તેમની મદદથી રેકર્ડ પરની સામગ્રી તપાસી.

૯. પ્રસ્તુત કેસમાં, ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો છે કે, અહીંના આરોપી, જે તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, તેમણે મૂળ ફરિયાદી પાસેથી તેમને વિનામૂલ્યે રહેણાંકનો પ્લોટ ફાળવવા માટે લાંચની માંગણી કરી હતી. અહીં, એ નોંધનીય છે કે મુકાદમો શરૂ થાય તે પહેલાં મૂળ ફરિયાદીનું અવસાન થયું હતું, અને તેથી, તેમના પુત્રને બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ તરીકે તપાસવામાં આવ્યા હતા. બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ તેમની જુબાની (પ્રદર્શન-૧૩) માં

જણાવ્યું હતું કે કથિત બનાવના આશરે એક અઠવાડિયા પહેલા, તેઓ તેમના સ્વર્ગસ્થ પિતા સાથે આરોપીના ઘરે ગયા હતા, જ્યાં, આરોપીએ રૂ. ૩,૦૦૦/- ની માંગણી કરી હતી અને પાછળથી તેમણે રૂ. ૨,૦૦૦/- માં સમાધાન કર્યું હતું. જોકે, તેમની ઊલટતપાસમાં, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ એ સ્વીકાર્યું હતું કે પોલીસ સમક્ષના તેમના નિવેદનમાં, તેમણે એવું જણાવ્યું ન હતું કે તેઓ તેમના સ્વર્ગસ્થ પિતા સાથે આરોપીના ઘરે ગયા હતા. બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૩ એ પણ, તેમની ઊલટતપાસમાં, સ્વીકાર્યું હતું કે, એ વાત સાચી છે કે એવું બન્યું નથી કે બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ તેમના સ્વર્ગસ્થ પિતા સાથે આરોપી પાસે ગયા હોય અને આરોપીએ પૈસાની માંગણી કરી હોય. વધુમાં, મૂળ ફરિયાદીએ, તેમની ફરિયાદમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેઓ આરોપીના ઘરે ગયા હતા, ત્યારે આરોપીએ રૂ. ૩,૦૦૦/- ની માંગણી કરી હતી, પરંતુ, તેમણે રૂ. ૨,૦૦૦/- માં સમાધાન કર્યું હતું અને ફરિયાદીએ આરોપીને કહ્યું હતું કે તેઓ ૧૫ દિવસમાં રૂ. ૧,૦૦૦/- ચૂકવી દેશે. આમ, ફરિયાદ પરથી, એવું બહાર આવતું નથી કે ફરિયાદીએ આરોપીને રૂ. ૧,૦૦૦/- ચૂકવી દીધા હતા, જેમ કે બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ દ્વારા તેમના પુરાવામાં દાવો કરવામાં આવ્યો છે. વધુમાં, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૩ એ અન્ય અરજદારોના નિવેદનો નોંધ્યા હતા, જેમણે પણ વિનામૂલ્યે પ્લોટ માટે અરજી કરી હતી, પરંતુ, તેમાંથી કોઈએ પણ એવું જણાવ્યું ન હતું કે આરોપીએ તેમની પાસેથી કોઈ રકમની માંગણી કરી હતી. હવે, જો, આપણે પંચ નં. ૧-બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૨ ના પુરાવાની તપાસ કરીએ, તો, આ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે, શરૂઆતમાં, તારીખ ૨૮.૦૬.૧૯૯૩ ના રોજ

છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ, આરોપી ઉપલબ્ધ ન હોવાથી તે પાર પાડી શકાયું ન હતું અને તે ફરીથી તારીખ ૦૭.૦૭.૧૯૯૩ ના રોજ ગોઠવવામાં આવ્યું હતું. બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૨ એ, તેમની જુબાની (પ્રદર્શન-૧૫) માં, જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેઓ ફરિયાદી સાથે આરોપીના ટેબલ પાસે પહોંચ્યા, ત્યારે ફરિયાદીએ તેમની અરજીની સ્થિતિ વિશે પૂછપરછ કરી અને આરોપીએ તેમને તેમની અરજી બતાવી. ત્યારબાદ, ફરિયાદીએ આરોપીને કહ્યું કે તેઓ રૂ. ૫૦૦/- લાવ્યા છે અને તે આરોપીને આપ્યા, જેમણે તે સ્વીકારીને નજીકના કબાટમાં મૂકી દીધા અને બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૨ એ, પછી, ઈશારો કર્યો, જેના પગલે, એ.સી.બી. ના અધિકારીઓ આવ્યા અને આરોપીને પકડી લેવામાં આવ્યા. હવે, જો, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૨ ના પુરાવાની તપાસ કરવામાં આવે, તો, રેકર્ડ પરથી સ્પષ્ટપણે બહાર આવતું નથી કે ફરિયાદીએ આરોપીને પૈસા આપ્યા તે પહેલાં, આરોપી તરફથી કોઈ માંગણી હતી કે કેમ. તેનાથી વિપરીત, આરોપીએ પોલીસ સમક્ષના તેના નિવેદનમાં સમજાવ્યું હતું કે જ્યારે ફરિયાદીએ તેને પૈસા આપ્યા, ત્યારે તેણે તેને પૂછ્યું હતું કે પૈસા શેના માટે હતા અને ફરિયાદીએ તેને કહ્યું હતું કે હું સમજાવું છું અને તે સમય સુધીમાં એ.સી.બી. ના અધિકારીઓ ત્યાં આવી ગયા હતા. આમ, ફરિયાદી અથવા તેમની સાથે રહેલા બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૨ ના પુરાવા પરથી, આરોપી દ્વારા પૈસાની માંગણી સ્પષ્ટપણે સાબિત થતી નથી. વધુમાં, કારણ કે, ફરિયાદીનો પુરાવો નોંધાય તે પહેલાં તેમનું અવસાન થયું હતું, અને તેથી, તેમણે તેમની ફરિયાદમાં આપેલી હકીકતો સાબિત થયા વિનાની રહે છે. એ પણ રેકર્ડ પર આવ્યું છે કે ફરિયાદી

દ્વારા આપવામાં આવેલી ફરિયાદ બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૩ ના લેખક દ્વારા લખવામાં આવી હતી, જોકે, ફરિયાદ પક્ષે ઉક્ત લેખકને તપાસ્યા ન હતા. ટૂંકમાં, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૧ ની હાજરીમાં કોઈ છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું ન હતું, બચાવપક્ષના સાક્ષી - ૨ ની હાજરીમાં કોઈ માંગણી કરવામાં આવી ન હતી અને લાંચની રકમ આરોપીના અંગકબજામાંથી મળી આવી ન હતી. ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાનમાં લેતા, આ અદાલતે આ બાબતને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોની કસોટી પર જોવાની રહેશે.

૧૦. નીચલી અદાલત દ્વારા અપાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ આ અદાલત સમક્ષ અપીલની સુનાવણીને નિયંત્રિત તથા નિયમિત કરનારા સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષિપ્ત રીતે સ્પષ્ટ કર્યા છે. “એમ.એસ. નારાયણ મેનન @ મણિ વિ. રાજ્ય કેરળ અને અન્ય” ના કેસમાં, (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું છે. નિર્ણયના પરા પૃષ્ઠમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું છે;

પૃષ્ઠ. કોઈપણ સ્થિતિમાં, વડી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારો સામેની અપીલ તરીકે માનીને અપીલ ગ્રાહ્ય રાખી હોય તો હકીકતમાં તેણે પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો હતો. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામે અપીલીય અધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ વડી

અદાલતે કાયદાના સુસ્થિર સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ હતા કે જ્યાં બે દષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યાં અપીલીય અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૧. વધુમાં, “ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય” ના મામલામાં, જે (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં નોંધાયેલ છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદિત કર્યા હતા;

૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા વિચારાધીન મત મુજબ, અપીલ અદાલતના અધિકારો અંગેના નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલનો વિચાર કરતી વખતે, પ્રકાશમાં આવે છે;

[૧] અપીલ અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશનો આધાર બનેલા પુરાવાની સમીક્ષા, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે.

[૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ એવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી અને અપીલ અદાલત સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે, તથ્ય અને કાનૂન એમ બંને પ્રશ્નો અંગે, પોતાનું સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે.

[૩] “પર્યાપ્ત અને અનિવાર્ય કારણો”, “સારા અને પૂરતા આધાર”, “અત્યંત મજબૂત પરિસ્થિતિઓ”, “તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો”, “સ્પષ્ટ ભૂલો” વગેરે જેવી વિવિધ અભિવ્યક્તિઓનો આશય નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં અપીલ અદાલતની વિસ્તૃત સત્તાઓને સંકુચિત કરવાનો નથી. આવી વાક્યરચનાઓ વધુ કરીને “ભાષાના અલંકારો”ની પ્રકૃતિની છે; તે અપીલ અદાલતની નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યેની અનિચ્છાને જોર આપવાના હેતુથી છે, ન કે અદાલતની પુરાવાની સમીક્ષા કરીને પોતાનું નિષ્કર્ષ પર આવવાની સત્તાને મર્યાદિત કરવા માટે.

[૪] જોકે, અપીલ અદાલતે આ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં આરોપીના પક્ષમાં ઢિગુણો અનુમાન રહે છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અનુસાર નિર્દોષતાનું અનુમાન તેને પ્રાપ્ત છે, કારણ કે સક્ષમ કાનૂની અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવે છે. બીજું, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવી લેતાં, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ મજબૂત, પુનઃપુષ્ટ અને દઢ બને છે.

[૫] જો રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલ અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૨. અત્રે, એ સ્થિતિ સિદ્ધાંત છે કે અપીલીય સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, જો કે રેકૉર્ડ પરની સાક્ષ્યતા આધારે બે વાજબી દૃષ્ટિકોણો / નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો અપીલીય અદાલતે નીચલી અદાલતે નોંધેલ નિર્દોષ છૂટકારાનો નિષ્કર્ષ હસ્તક્ષેપ કરીને વિશ્લેષિત કરવો નહીં.

૧૩. “રાજ્ય ગોવા વિ. સંજય ઠાકરાન તથા અન્ય” ના કેસમાં પણ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫ માં પ્રકાશિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું પુનરોચ્ચારણ કર્યું છે. તે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧૬ માં અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે અપીલમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરતાં અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં, જો સુધી નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત ન થયો હોય અને પહોંચેલા નિષ્કર્ષ પર કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ પહોંચી શકતી ન હોય અને, તેથી, તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ

ગણવો પડે. માત્ર એટલા માટે કે બે મત શક્ય છે, અપીલ અદાલત એવો મત સ્વીકારશે નહીં જે નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને ઉથલાવી દે. તેમ છતાં, જો અપીલ અદાલતનું એવું મંતવ્ય હોય કે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચાચેલો નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદામાં સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકૉર્ડ પરની મહત્વની પુરાવાઓને અવગણ્યાં છે, તો અપીલ અદાલતને પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાનો અધિકાર છે. આવા સંજોગોમાં, ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા માટે, રેકૉર્ડ પર મુકાયેલ સામગ્રીના આધારે પુરાવાનું પુનર્મૂલવણી કરવાનું અને તપાસવાનું કે આરોપિત પૈકી કોઈ પણ વ્યક્તિ તેના પર આરોપ મૂકાયેલા ગુનાના આચરણ સાથે સંકળાયેલી છે કે નહીં, અપીલ અદાલત પર ફરજ નાંખવામાં આવે છે.

૧૪. સમાન સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે “ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામ વીર સિંહ અને અન્યો”, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૫૫૫૩ તથા “ગિરજા પ્રસાદ (મૃતક) વારસદાર દ્વારા વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય”, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૫૫૮૯ ના પ્રકરણોમાં પ્રતિપાદિત કર્યો છે. આથી, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થિર છે.

૧૫. “લૂના રામ વિ. ભુપત સિંહ અને અન્ય” ના કેસમાં, જે (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા ૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

“૧૦. વડી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષનું વર્ણન સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતું. કહેવાતા કેટલાક ચશ્મદીદ સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું મૃત્યુ આરોપીઓમાંથી એક દ્વારા તેના પગના ગાઠને વાળી દેવામાં આવી હોવાથી થયું હતું. અન્યોએ કહ્યું હતું કે તેનું ગળું દબાવીને હત્યા કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે ઇજાગ્રસ્ત સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર તથા સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર તબીબે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે બસ ચાલુ સ્થિતિમાં હોય ત્યારે કોઈ વ્યક્તિને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નથી.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતા, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા ઇચ્છુક નથી. વડી અદાલતનો દષ્ટિકોણ તર્કવિરુદ્ધ કહેવાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધારે શક્ય દષ્ટિકોણ છે.”

૧૬. સર્વોચ્ચ અદાલતના “મૂક્કીઆહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પ્રતિનિધિત્વ ઈન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ, તમિલનાડુ”ના કેસમાં આપેલ તાજેતરના નિર્ણયમાં પણ, જેનો અહેવાલ એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૨૧ માં પ્રસિદ્ધ થયો છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા જ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

જ. તેમાં કોઈ વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની સામે મૂકાયેલા આરોપોના સંબંધમાં આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, વડી અદાલતે, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને પલટાવી દીધો અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨, કલમ ૩૪ સાથે વાંચતાં, આરોપીઓને દોષિત ઠરાવ્યા તથા આજીવન કઠોર કારાવાસની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવીને વડી અદાલતે પોતાની અધિકારિતા કરતાં વધુ પગલું લીધું છે, તેથી આવો નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે દાખલ થયેલી અપીલમાં વડી અદાલતનો વ્યાપ અને અધિકાર શું છે તેની તપાસ કરીએ. આ અદાલતે નિર્ણયોનો એક શ્રેણીમાં વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલીય અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન

કરવા અને જરૂર પડ્યે તેની પુનર્મૂલવણી કરવા માટે પણ અધિકૃત હતી તથા બાધ્ય પણ હતી; તેમ છતાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો નિર્ણય લેતી વખતે અદાલતે રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે દોષ અંગે સંપૂર્ણ નિશ્ચિતતા મેળવવી જોઈએ, માત્ર એટલા કારણો નહીં કે વડી અદાલત એક વધુ શક્ય અથવા જુદો દૃષ્ટિકોણ અપનાવી શકે છે. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, અપીલના વિચારણાના વ્યાપ અને ઊંડાણના પ્રશ્નમાં, અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે, માત્ર એટલા કારણો કે એક અપીલ દોષસિદ્ધિ સામે હતી અને બીજી નિર્દોષ છૂટકારા સામે, અભિગમમાં કોઈ ભેદભાવ અથવા ફરક કલ્પાયેલો નથી. [વિદે રાજ્ય રાજસ્થાન વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસસીસીપ૭૩]

૧૭. એ પણ સ્થિર થયેલી કાનૂની સ્થિતિ છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલોમાં, જ્યારે નીચેની અદાલતે આપેલા કારણો ન્યાયસંગત અને યોગ્ય જણાય છે, ત્યારે અપીલીય અદાલતને ચુકાદાનું પુનર્લેખન કરવાની કે નવાં તર્કો આપવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. એવો સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે “કર્ણાટક રાજ્ય વિ. હેમારેડ્ડી” ના મામલે, એર ૧૯૮૧, એસ.સી. ૧૪૧૭ માં પ્રસ્થાપિત કર્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે;

...આ અદાલતે ગિરિજાનંદિની દેવી વિ. બિગેન્દ્રનંદિની ચૌધરીમાં (૧૯૬૭) ૧ એસસીઆર ૯૩:(એઆઈઆર ૧૯૬૭ એસસી ૧૧૨૪) અવલોકન કર્યું છે કે અપિલીય અદાલતનું પુરાવા અંગેનું કર્તવ્ય પુરાવાના વર્ણનને ફરીથી રજૂ કરવાનું કે નીચલી અદાલતે આપેલ કારણોને પુનરાવર્તિત કરવાનું નથી; જે અદાલતના નિર્ણય સામે અપીલ છે, તેના દ્વારા આપેલ કારણો પ્રત્યે સામાન્ય સહમતિની અભિવ્યક્તિ, સામાન્ય રીતે પૂરતી ગણાશે.

૧૮. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે “શિવશરણાખ્યા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય”, જેટી ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

“તે અપીલીય અદાલત સમગ્ર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવા સક્ષમ છે, તેમ છતાં, અન્ય કેટલાક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવું આવશ્યક છે અને એ બાબત ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે નિર્દોષ છૂટકારો દ્વિગુણ નિર્દોષતાના અનુમાનનું પરિણામ છે.”

૧૮. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે “શિવશરણાખ્યા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય”, જેટી ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

તે અપીલ અદાલત સમગ્ર પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી કરવા માટે સત્તાધિકારી છે, જોકે, કેટલાક અન્ય સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું હોય છે અને એ ધ્યાનમાં રાખવું પડે છે કે નિર્દોષ છુટકારો નિર્દોષતાની બેવડી પૂર્વધારણામાં પરિણમે છે.

૧૯. વધુમાં, “સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. મદન મોહન લાલ વર્મા”, (૨૦૧૩) ૧૪ એસસીસી ૧૫૩, ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

આ મુદ્દા પરનો કાયદો સુસ્થાપિત છે કે ૧૯૮૮ ના અધિનિયમ હેઠળ ગુનો બનવા માટે ગેરકાયદેસર પરિતોષની માંગણી એ એક અનિવાર્ય શરત છે. જ્યારે કેસમાંનો મૂળભૂત પુરાવો વિશ્વસનીય ન હોય, ત્યારે માત્ર દૂષિત નાણાંની વસૂલાત આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતી નથી, સિવાય કે લાંચની ચુકવણી સાબિત કરવા માટે પુરાવો હોય અથવા એવું દર્શાવવા માટે પુરાવો હોય કે નાણાં સ્વેચ્છાએ લાંચ તરીકે લેવામાં આવ્યા હતા. ગેરકાયદેસર પરિતોષ તરીકે રકમની માંગણી અને સ્વીકૃતિ અંગેના કોઈ પુરાવાના અભાવમાં, આરોપી દ્વારા માત્ર રકમની પ્રાપ્તિ દોષ સ્થાપિત કરવા માટે પૂરતી નથી. આથી, ૧૯૮૮ ના અધિનિયમની કલમ ૨૦ હેઠળ ઊભી થયેલી વૈધાનિક પૂર્વધારણાને ખંડિત

કરવાનો બોજો આરોપી પર રહે છે, જેના માટે તેણે પ્રત્યક્ષ કે સાંયોગિક પુરાવા રેકર્ડ પર લાવીને વાજબી સંભાવના સાથે એ સ્થાપિત કરવાનું રહે છે કે તેના દ્વારા નાણાં ૧૯૮૮ ના અધિનિયમની કલમ ૭ માં ઉલ્લેખિત હેતુ કે પુરસ્કાર સિવાય અન્યથા સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા. અધિનિયમની કલમ ૨૦ ની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અદાલતે આરોપી દ્વારા રજૂ કરાયેલ ખુલાસાને, જો કોઈ હોય તો, માત્ર સંભાવનાના પ્રાબલ્યની કસોટી પર જ ધ્યાનમાં લેવાનો રહે છે, અને તમામ વાજબી શંકાથી પર સાબિતીની કસોટી પર નહીં. જોકે, આરોપીને એ સમજાવવા માટે કહેવામાં આવે કે પ્રશ્ન હેઠળની રકમ તેના કબજામાંથી કેવી રીતે મળી આવી, તે પહેલાં ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા પાયાની હકીકતો સ્થાપિત થવી જોઈએ. ફરિયાદી છટકાની સફળતા સાથે સંબંધિત એક હિત ધરાવતો અને પક્ષપાતી સાક્ષી છે અને તેના પુરાવાની ચકાસણી અન્ય કોઈ હિત ધરાવતા સાક્ષીની જેમ જ થવી જોઈએ. યોગ્ય કિસ્સામાં, અદાલત આરોપી વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવતા પહેલાં સ્વતંત્ર સમર્થન માંગી શકે છે.

૨૦. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતા, મારા મતે નીચલી અદાલતે અહીંના મૂળ આરોપી-સામાવાળાઓને નિર્દોષ છોડી મૂકતો વિવાદાસ્પદ ચુકાદો અને આદેશ

પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી, અને તેથી, હાલની અપીલ રદ થવાને પાત્ર છે.

૨૧. પરિણામે, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને રદ કરવામાં આવે છે. નીચલી અદાલતનો તારીખ : ૨૯.૦૪.૨૦૦૩ નો ચુકાદો અને આદેશ કાયમ રાખવામાં આવે છે. જામીન પર રહેલા આરોપીના જામીનખત, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે. આર એન્ડ પી સંબંધિત નીચલી અદાલતને તાત્કાલિક પરત મોકલવામાં આવે.

(ન્યાયમૂર્તિશ્રી કે.જે.ઠાકર)

ઉમેશ

વિષય: ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૩(૧)(સી) (૧-૨-૩) અને કલમ ૧૩(૨) મુજબ ના કેસ હેઠળ થયેલ હુકમ સામે અપીલ.

This judgment has been translated using AI Tool

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be

authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.